

ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΗ και η ANTIMETABIBΑΣΗ

Όπως όλες οι ανθρώπινες πράξεις, η ψυχαναλυτική κλινική πράξη διέπεται από τη δική της ηθική. Η ηθική συνδέεται πάντα με μια στιγμή κρίσης, μια σύγκρουση, μια απόφαση που απορρέει από τον τρόπο που ο ψυχαναλυτής αναλαμβάνει την ευθύνη της ψυχαναλυτικής πράξης του. Στον φιλοσοφικό αλλά και στον ψυχαναλυτικό διάλογο περί ηθικής, έχει κεντρική θέση η τραγωδία *Αντιγόνη*- η απόφασή της να παραβεί τον νόμο της Θήβας και του Κρέοντα για να υπακούσει στον άγραφο νόμο που επέβαλε την ταφή του νεκρού αδελφού αναδεικνύει θέματα διαλεκτικής έντασης ανάμεσα αφενός τους κανόνες και το νόμο της πόλης και αφετέρου το προσωπικό ήθος του υποκειμένου που πράττει (Lacan, 1959-1960).

Στην ψυχαναλυτική γραμματεία η ταυτότητα του αναλυτή θεωρείται ότι βασίζεται στην ακεραιότητα, το ήθος και την αγάπη της αλήθειας. Αυτά τα χαρακτηριστικά αποτελούν τις εκφράσεις του αναλυτικού ιδεώδους του εγώ και του υπereγώ (Solomon, 1992). Το ιδεώδες του εγώ θεωρείται ότι προκύπτει μέσα από μεταμορφώσεις του ιδεώδους εγώ (Freud, 1914·1933) και συγκροτείται περαιτέρω διαμέσου της εσωτερίκευσης της οιδιπόδειας ενοχής και των ταυτίσεων που συνδέονται με το οιδιπόδειο (Sandler, Holder and Meers, 1963). Το ισχυρό ιδεώδες του εγώ, ως αποτέλεσμα οιδιπόδειων ταυτίσεων, αναγνωρίζει την ετερότητα του άλλου και ταυτόχρονα αναλαμβάνει και την ευθύνη έναντι των γενικότερων ανθρωπιστικών αξιών που αποτελούν δικαίωμα του κάθε ανθρώπου (Chasseguet-Smirgel, 1985).

Αυτό που συνήθως παραβλέπεται είναι ότι η παραπάνω θέση περί των ιδεωδών του αναλυτή λαμβάνει ως δεδομένη και συνεχή την υπέρβαση των προσωπικών ψυχικών αδυναμιών του αναλυτή-αδυναμιών που δημιούργησαν εν πρώτοις την επιθυμία του για ενδοσκόπηση και δευτερευόντως την επιθυμία του να έχει τη λειτουργία του αναλυτή για άλλους. Μια επιτυχής προσωπική ανάλυση έχει ως στόχο την αναγνώριση των ναρκισσιστικών τραυμάτων και των συχνά εκδικητικών του συγκρούσεων με τα θεωρούμενα ως ανεπαρκή γονικά πρότυπα. Η αποκτημένη κυριαρχία επί των παραπάνω παραμένει επισφαλής στην πορεία του ανθρώπινου βίου που δοκιμάζεται από απώλειες καθώς και συνεχή και αναπόφευκτα τραύματα. Και για τον αναλυτή, συνθήκες που προκαλούν άγχος ή/και κατάθλιψη ενισχύουν την επιθυμία επιστροφής στον απολεσθέντα ναρκισσιστικό παράδεισο. Αυτό που επιδιώκεται είναι η φαντασιακή συμμετοχή στην θεωρούμενη ως επίλεκτη ομάδα των ψυχαναλυτών που εγγυάται την εκ νέου πρόσβαση στον ναρκισσιστικό παράδεισο τον οποίον ο αναλυτής ως παιδί δεν μπόρεσε να απολαύσει επαρκώς λόγω της αδυναμίας των γονιών του να προσφέρουν πρότυπα άξια θαυμασμού ή να επιτρέψουν σχέσεις εγγύτητας ή να δημιουργήσουν συνθήκες εκδίπλωσης των ικανοτήτων του κοκ.

Κάποιες φορές, το ιδεώδες του εγώ του αναλυτή παλινδρομεί προς το ιδεώδες εγώ. Το τελευταίο με την σκληρότητα και απολυτότητα που χαρακτηρίζει τις μη ώριμες ψυχικές λειτουργίες “κατηγορεί” τον αναλυτή ότι δεν κάνει καλά την ψυχαναλυτική εργασία (άρα “αποκλείεται”, “εκδιώκεται” φαντασιακά από την ιδεώδη και ισχυρή ομάδα των ψυχαναλυτών). Η επιθυμία αποφυγής της εκδίωξης ωθεί τον αναλυτή προς την μεταφορική ή κυριολεκτική εγκατάλειψη του αναλυόμενου προς χάρη της προσπάθειας συμμόρφωσης με τα αναλυτικά ιδεώδη. Η παραπάνω

σύγκρουση μπορεί να βιωθεί ως η σύγκρουση μεταξύ ενός επαγγελματικού ιδεώδους του εγώ όπου ο αναλυτής θέλει να είναι σε θέση να διερευνήσει την ασυνείδητη λειτουργία του ασθενούς του δίχως συμβιβασμό και του θεραπευτικού ιδεώδους του εγώ όπου ο αναλυτής θέλει να δημιουργήσει ένα ασφαλές πλαίσιο για τον ασθενή (Sedlak, 2019).

Ειδικότερα στην ανάλυση ακραία τραυματισμένων ανθρώπων όπου λαμβάνει χώρα συχνά μια αντιμεταβιβαστική εκδραμάτιση (Jacobs, 1986), η οποία όμως αποτελεί δυνητικά μια αφετηρία επικοινωνίας θεραπευτή και θεραπευόμενου, το ερώτημα τίθεται με σφοδρότητα: Θα επιτρέψει το ιδεώδες του εγώ του αναλυτή ένα τέτοιο “τεχνικό λάθος”; Ή, θα του απαγορεύσει τον συντονισμό με το τραυματικό τμήμα του ψυχισμού του αναλυόμενου, κρατώντας έτσι το τραυματικό ψυχικό κομμάτι εκτός της αναλυτικής διεργασίας; Ο κίνδυνος είναι ο αναλυόμενος να φύγει πολύ γρήγορα από το ανυπόφορο “ανοίκειο” μήνυμα (Freud, 1919) και ο αναλυτής να τον ακολουθήσει σε αυτή την φυγή, εάν ο παρατηρητής μέσα του δεν αντιληφθεί την αποσύνδεση που προκύπτει, όσο ελαφριά και αν είναι. Τότε ο αναλυτής θα στρέψει την προσοχή σε αυτό που ακούστηκε και, κυρίως, που δεν ακούστηκε λίγο πριν τη δυσφωνία (Benjamin, 2007, σ. 56).

Η εποπτεία μπορεί να ενθαρρύνει να προσεγγιστεί το τραυματικό τμήμα του αναλυτή που σχετίζεται με την αντιμεταβιβαστική εκδραμάτιση ώστε να προσεγγίσει με τη σειρά του ο αναλυτής το τραυματικό τμήμα του αναλυόμενου του. Η εποπτεία, σε αυτή την οπτική, βρίσκεται σε άμεση σχέση με την (εσωτερική) προσωπική ανάλυση του εποπτευόμενου και αποτελεί μια αναλυτική κυρίως και δευτερευόντως μια εκπαιδευτική διεργασία.

Θα παρουσιάσω κλινικό υλικό εποπτείας σε μια δύσκολη αντιμεταβιβαστική εργασία. Με τη βοήθεια της εποπτείας, η ανοχή του αποσυνδεδεμένου ψυχικού στοιχείου του αναλυόμενου θα τεθεί σε αναλυτική επεξεργασία, η οποία θα δημιουργήσει συνδέσεις των αποσυνδεδεμένων τμημάτων του ψυχισμού όχι μόνο του αναλυόμενου αλλά, σε πολλές περιπτώσεις και του αναλυτή.

Βιβλιογραφία

Benjamin, J. (2007) Listening together: Intersubjective aspects of the analytic process of losing and restoring recognition. Στο *Listening to others: Developmental and clinical aspects of empathy and attunement*, 53-77. London, Jason Aronson.

Chasseguet-Smirgel, J. (1985). *The ego-ideal: a psychoanalytic essay on the malady of the ideal*. Trans. P. Barrows. London: Free Association Books.

Freud, S. (1914). On Narcissism. *S.E.* **14**:67-102.

Freud, S. (1919). The Uncanny. *S.E.* **17**:219-256.

Freud, S. (1933). New Introductory lectures on psycho-analysis. *S.E.* **22**:1-182.

Jacobs, T. (1986) On Countertransference enactments. *Journal of the American Psychoanalytic Association* 34: 289-307.

Lacan, J. (1992). *The seminar of Jacques Lacan, Book VII. The Ethics of Psychoanalysis*. (1959-1960). Trans. Dennis Porter. New York, London: Routledge.

Sandler, J., Holder, A. and Meers, D. (1963). The ego ideal and the ideal self. *Psychoanal. St. Child*, 18:139.

Sedlak, V. (2019). *The psychoanalyst's superegos, ego ideals and blind spots. The emotional development of the clinician*. London and New York: Routledge.

Solomon, R.Z. (1992). The psychoanalytic core. Essays in honor of Leo Rangell, M.D. : edited by Harold Blum, M.D., Edward M. Weinshel, M.D., and F. Robert Rodman, M.D. Madison, CT: International Universities Press, INC. 1989. 536pp. *Psychoanal Q.*, 61: 449-453.